

INAQUE

Nino Haratischwili

NEDOSTATOK SVETLA

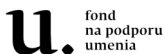
Preklad
Paulína Čuhová

Nino Haratischwili

Nedostatok svetla

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

Nino Haratischwili
DAS MANGELNDE LICHT

COPYRIGHT © Frankfurter Verlagsanstalt GmbH, Frankfurt am Main 2022

TRANSLATION © Paulína Šedíková Čuhová 2023

COPYEDITING Martina Kubealaková, Ivan Adamec

COVER © Arriba!

SLOVAK EDITION © Inaque 2023

ISBN 978-80-8207-237-5

ISBN e-book 978-80-8207-238-2

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Nino Haratischwili

Nedostatok svetla

INAQUE

Sandrovi (1976 – 2014)

a

*Lele (1976 – 2015),
milencom z Tbilisi,*

a

Tatuli, s ktorou som sa naučila, čo je priateľstvo

JEDEN:

MY

Som taký zvyknutý na smrť,
že je zázrak, že som ešte nažive.

Som taký zvyknutý na duchov,
že dokážem rozoznať ich stopy v snehu.

Som taký zvyknutý trúchliť,
že svoje básne utápam v slzách.

Som taký zvyknutý na tmu,
že svetlo by bolo pre mňa utrpením.

Som taký zvyknutý na smrť,
že je zázrak, že som ešte nažive.

Terenti Graneli

TBILISI, 1987

Večerné svetlo sa jej zachytávalo vo vlasoch. Zvládne to, o chvíľu prekoná aj túto prekážku, telo plnou silou pritisne o mreže, až jej budú klásť už len slabý odpor, zľahka zastojú a poddajú sa. Áno, prekážku zborí nielen pre seba, ale aj za nás tri, aby svojim nerozlučným družkám otvorila cestu k dobrodružstvu.

Na okamih som zadržala dych. Ohromene sme hľadeli na našu priateľku stojacu medzi dvomi svetmi. Jedna Dina noha bola ešte stále na chodníku Engelsovej ulice, druhá už trčala do tmavého vnútorného dvora Botanickej záhrady; vznášala sa medzi dovoleným a zakázaným, medzi štekľivým pocitom nepoznaného a monotónnosťou poznaného, medzi cestou domov a dobrodružstvom. Dina, najodvážnejšia z nás štyroch, pred nami otvárala tajomný svet. Len ona nás doň mohla priviesť, pretože pre ňu mreže a ploty nemali žiadny význam. Dina, ktorej život sa mal skončiť v poslednom roku toho úporného, chorého a po vzduchu lapajúceho storočia obesením v improvizovanej slučke z gymnastických kruhov.

Ale v tú noc, vzdialenú mnoho nič netušiacich rokov od smrti, ma zachvátil ohromujúci pocit, ktorý som vtedy nedokázala presne pomenovať. Dnes by som ho zrejme nazvala opojením, darom, na ktorý nie je človek celkom pripravený, nepatrnou štrbinou, ktorá sa otvorí len vzácné a umožní uveriť, že za tým všetkým je ešte niečo viac, a stačí to len pripustiť, oslobodiť sa od nátlaku, vnútených vzorcov a urobiť povestný rozhodujúci krok.

Hoci som tomu skutočne nerozumela, už vtedy som tušila, že tento okamih sa mi vryje do pamäti navždy a časom sa z neho stane symbol šťastia. I keď sa nestalo nič naozaj nezvyčajné, cítila som, že je magický, pretože sme v našej súdržnosti tvorili nezničiteľnú silu, spoločenstvo, ktoré sa nezlakne žiadnej výzvy.

So zatajeným dychom som sa dívala, ako Dina so škodora-dostným, triumfálnym výrazom v tvári prechádza cez mreže na dvor. A na okamih som si predstavila, že aj ja som vládkyňou všetkého šťastia a všetkej radosti, kráľovnou odvážnych, na chvíľu som bola ona, Dina, moja šialene od-vážna priateľka. Nielen ja, aj druhé dve sa ňou stali, delili sa o pocit slobody, ukrývajúci prísluby, veď za hrdzavou mrežou čakal celý svet iba na to, aby sme ho preskúmali a dobyli – svet, ktorý nám mal ležať pri nohách.

Priblížili sme sa k starému plotu Botanickkej záhrady, nadchýnali sa zázrakom, ktorý učinila, a ona sa na nás hrdo dívala, spokojná sama so sebou, akoby chcela potlesk a uznanie za to, že aj napriek našim pochybnostiam mala pravdu a hrdzavá mreža pri Engelsovej ulici nám ponúka ideálny prielez, aby sa mohlo začať naše veľké a dlhooča-kávané dobrodružstvo.

„Tak idete či nie?“ zakričala z druhej strany a jedna z nás, už si nepamätám kto, si priložila ukazovák na stisnu-té pery a vytisla ustarané: „Psst!“

Svetlo osamelej pouličnej lampy na druhej strane ulice padalo Dine na tvár, na oboch líčach mala flaky od hrdze. Urobila som prvý krok, švihom pravej nohy som prekonala strach a vzrušenie, ťažko povedať, čo prevážilo. Pevne som sa pritisla k Dine, ktorá mi celou silou rozťahovala mreže, vlasy sa mi zachytili na nezmyselne odstavajúcej drô-tenej slučke, rýchlo som sa z nej vyslobodila a prekĺzla na dvor. Zožala som za to Dinin prešibaný úsmev a uznanlivé pokynutie hlavou. Povzbudená zložením skúšky odvahy som obom oneskorenkyniam zakričala, nech sa poponá-hľajú. Teraz som bola súčasťou Dininho sveta, súčasťou dobrodružstva a tajomstiev, už aj ja som sa mohla pozeráť spokojne ako ona.

Zdalo sa mi, že počujem biť Nenino srdce až ku vchodu do tunela, ktorý ležal pred nami ako doširoka roztvorená, zívajúca papuľa a akoby hovoril: Áno, myslíte si, že ste pre-konali všetky strachy a zdolali kusisko cesty, ale skutoč-né hrôzy ešte len prídu, pretože som tu ja, v celej svojej

tmavej betónovej kráse plnej potkanov, nezabudnite na nebezpečné vzdušné prúdy a desivé zvuky.

Odvrátila som pohľad od čiernej betónovej diery a sústredila sa na prilákanie Nene a Iry. Hoci mi začínajúci dážd nepridal na odvahe, snažila som sa zahnať obavy z veľkej vzdialenosti, ktorú sme ešte museli zdolať, aby sme došli do nášho skutočného cieľa.

Po ceste prešlo auto. Nene sa inštinktívne prikrčila. Dina sa rozosmiala.

„Určite si myslí, že ju hľadá strýko, a keď ju nenájde, pošťe na ňu svoje hyeny.“

„Nestraš ju!“ zaprisahávala ju Ira, najrozumnejšia a najpragmatickejšia z náš štyroch, členka šachového klubu v Pionierskom paláci a víťazka predposledného školského transkaukazského kvízového turnaja *Čo? Kedy? Kde?*

„Poď, Nene, spravíme to spolu!“ pokračovala jemným a súčasne dôrazným tónom a vzala Nene za rozochvenú, stále vlhkú ruku. Potlačila Nenino poddajné a mäkké telo cez mrežu, ktorú sme s Dinou rozťahovali, a keď sa Nene cez ňu úspešne pretlačila, hneď išla za ňou.

„Tak ste to zvládli! No čo, bolo to také hrozné, vy bojko-
via?“ víťazne vykrikla Dina a pustila mrežu, ktorá zacvendžala a ešte chvíľu sa triasla v pôvodnej polohe.

„Z tohto budeme mať riadne problémy, to vám vravím,“ vyhlásila Ira, no jej hlasu chýbal dôraz, pretože aj ju strhlo nadšenie a potlačila všetky starosti a úvahy o ťažkostiach, ktoré by mohli vyplynúť z nášho nočného dobrodružstva. Potom sa zamyslene zahľadela na oblohu, akoby hľadala mapu pochodu, ktorý nás čakal, a pritom jej na okuliare spadla veľká dažďová kvapka.

V to popoludnie som sa vrátila neskoro z doučovania matematiky, nástojil na ňom otec a musela som chodiť k jeho kamarátovi profesorovi (všetci jeho priatelia boli buď profesori, alebo vedci). Dina už na mňa čakala u nás v kuchyni. Pod zámienkou, že si spravíme úlohy, sme si chceli ešte raz prejsť plán úteku. Ira a Nene sa pridajú neskôr, Ira mala šachový krúžok a Nene musela prijať nejaké bezpečnostné opatrenia, aby sa večer dostala z domu.

Dina z potrhaného ruksaka vylovila velikánsku baterku, čím nás na chvíľu uviedla do úžasu.

„Poznáte ju, čo?“ zaškerila sa. „Hej, je Besova, ale on si to istotne ani nevšimne, zajtra ráno mu ju vrátíme.“

Beso bol školník v našej škole a čudovala som sa, ako sa Dine podarilo ukradnúť mu baterku. Nene sa nahlas zasmiala, smiech akoby ju popohнал a rozbehla sa do tmavého tunela. Všetky sme sa za ňou prekvapene dívali, lebo bola z nás štyroch najváhavejšia. Dôvodom Neninej ostražitosti bola jej rodinná situácia ovládaná všemocným strýkom tyranom, ktorého na našom dvore potichu volali „muž z paralelného sveta“. Nenina v podstate ľahkomyselná, takmer naivná a prepriato nadšená slnečná povaha bola v totálnom protiklade k železnej hierarchii u nich doma, kde vládli muži a ženy sa bez boja podriaďovali patriarchálnej štruktúre. Našťastie bola Nene veselá kopa, jej energiu a životnú silu nemohla skrotiť žiadna hrozba či trest.

Ira si vyčistila okuliare bielou zásterkou školskej uniformy, hoci po prelezení zhrdzavenej mreže stratila svoju chorobnú bielosť. Matka Ire denne zásterku prala, škrobila, žehlila a zaväzovala jej ju pevne ako korzet, a zatiaľ čo sa nám ostatným počas vyučovania mašľa vzadu uvoľnila a látka zošuchla, Ira ju mala stále príkladne uviazanú, akoby bola vždy pripravená na to, že sa vynorí fotograf, ktorý hľadá vzorné dieťa na titulnú stranu novín *Komsomolskaja pravda*.

Vzápätí sa rozbehla aj Ira. Ak si dobre pamätám, Nene bola jediný človek v Irinom živote, kvôli ktorému dokázala odhodiť disciplínu, pragmatizmus a triezvosť. Za to, že sa Ira vôbec zúčastnila nášho neskoro večerného a absolútne nerozumného výletu do Botanickej záhrady, možno tiež ďakovať Nene a jej spontánnemu súhlasu. Nikdy by sme si nepomysleli, že Nene tak ľahko prekoná strach zo svojej rodiny a vlastnú váhavosť a bude s naším návrhom súhlasiť. Keď cez veľkú prestávku na školskom dvore plnom hlučne pobehujúcich detí vysvetľovala, že „samozrej-

me je jedna z partie“, neveriacky sme sa na seba pozreli, načo hrala nasledujúcu štvrťhodinku urazenú princezničku – jedna z jej najobľúbenejších rolí. Každý Irin pokus odhovorí priateľku od „hlúpeho nápadu“ stroskotal, a tak Ire nezostalo nič iné, len so škrípajúcimi zubami takisto prikývnuť.

Z nejakého pre nás nepochopiteľného dôvodu Nene od začiatku vzbudzovala v trochu predčasne vyspelej Ire ochranný inštinkt. Vždy mocne držala ochrannú ruku nad Neninou zvodnou, impulzívnou a chaotickými emóciami riadenou hlavou, akoby čakala len na to, že ak Nene urobí niečo nerozvážne, aby tu v tom okamihu bola pre ňu, vyzbrojená do každého boja. Aj teraz bežala za ňou, aby stála pri nej, keď sa ponorí do ochromujúcej tmy tunela. Pršalo čoraz viac. Prehodila som si ruksak cez plece a tiež som sa rozbehla. Dina ma nasledovala a ani neviem prečo sme sa naraz zasmiali. Možno sme si uvedomili, že na nás čaká šťastie. A toto šťastie chutilo nezrelými slivkami a letným dažďom voňajúcim prachom, vzrušením a neistotou a množstvom predtúch posypaných práškovým cukrom.

BRUSEL, 2019

Váhavo vstupujem do vznešenej ľudoprázdnej sály vyloženej vzácnymi parketami so vzorom rybej kosti, za mnou jarné svetlo neskorého popoludnia. Svetlá zabzučia a rozsvietia sa. Osvetlenie je v poriadku, uzavriem ihneď a odľahne mi. Jej zábery potrebujú špeciálne svetlo, tajomné, takmer ostýchavé, aby zdôraznilo jej umenie, podčiarklo jasnú a presvedčivú čiernobielosť fotografií, ktoré nepotrebujú krikľavosť, prihovárajú sa pozorovateľovi aj z polotieňa a dokážu zažiarit aj v šere. Zhlboka sa nadýchnem. Som ohromená oboma spojenými miestnosťami veľkými ako hala, áno, je to skutočná retrospektíva. Množstvo jej fotografií – medzi nimi slávne a ikonické, ale aj menej známe alebo doteraz schovávané pod zámku – je zhromaždených tu, v cudzom, zvedavom meste plnom

domov postavených v secesnom štýle, preplnených kaviarní a barov, v meste, ktoré sa aj napriek role metropoly zdráha hrať tento part a namiesto toho si zachováva niečo útulné, takmer malomestské.

Pred rokmi som tu strávila niekoľko bezstarostných a pokojných hodín. Dokonca som už v tejto budove raz aj bola – v prestížnom a obľúbenom Paláci výtvarného umenia, vtedy ma tam vzal Norin, pamätám si na čudný ázijský film, ktorý sme si pozreli, stále sme sa pritom chichotali a následne sme sa opili penivým belgickým pivom. Spomienky na toto mesto ma ešte aj dnes hrejú, sú ako malé slniečko, ktoré podľa potreby kedykoľvek rozsvietim. Norin a ja sme vtedy pracovali v pivniciach Kráľovského múzea a boli sme hrdí, že naše umelecké zručnosti môžeme dokazovať na tomto významnom mieste – nám začiatočníkom zverili Ensorove obrazy masiek a my sme toľkému šťastiu sotva mohli uveriť. Keď sme boli s prácou hotoví, vytratili sme sa do nočného ruchu objímajúceho mesta, rozprávali si príbehy a napokon sa zblížili. Ako dávno to bolo, pýtam sa a s bážňou kráčam po zatiaľ ľudoprázdnych miestnostiach plných mne dôverne známych fotografií, ktoré však na tomto mieste pôsobia cudzo, celkom inak, až takmer cítim zvláštnu žiarlivosť, akoby mi miesto upieralo bolestne intímny vzťah k záberom, a o hodinu sa obe sály naplnia zástupom exkluzívnych hostí, vytvorí sa rad návštevníkov, vyvolených, ktorých pozvali na otvorenie, budú sa zdraviť a vzrušene rozprávať v rôznych jazykoch, ochutnávať gruzínske víno a znášať úvodné príhovory. Opäť uvidím dvoch ľudí, ktorí ma popri mŕtvej fotografke, na ktorej počesť sme sa tu zhromaždili, najviac ovplyvnili, zničili, poznačili moje dni šťastím a nešťastím. Dve ženy, medzitým uprostred života, ktoré som roky nevidela a ktoré ma aj tak ustavične prenasledujú ako tiene všade, kam idem.

Nadalej blúdím popri fotografiách, pokúšam sa nenadväzovať s nimi očný kontakt, aby som o tváre zo svojej minulosti zavadila len letmo, vyhla sa im, ešte môžem všetkému uniknúť, utiecť, áno, asi bola chyba prísť sem; úkon, ktorý

odo mňa vyžadoval jednoznačne priveľa, niečo, čo presahovalo moje sily. Každý to pochopí, môžem to vysvetliť Anano, ktorá nás sem všetky zavolala a nestrpí žiadne oponovanie, donútila ma nastúpiť do lietadla do Bruselu a vybavila mi VIP preukaz, s ktorým som mohla vojsť do sály hodinu pred otvorením ako špeciálna hostka. Ktorá ma do telefónu zaprisahávala: „Musíš prísť. Všetky tri musíte prísť, žiadnu výhovorku neprijímam.“

Možno by som ešte mohla z vernisáže odísť, pretočiť film, pretože neviem, či všetko, čo sa na mňa v tento večer valí ako lavína, ustojím bez ujmy. Tak dlho som bojovala o vlastnú sebaistotu, s takmer vojenskou disciplínou som si z hlavy vybíjala minulosť, a teraz kráčam po sále, v ktorej sa moje kroky hlučne rozliehajú, prechádzam nadrozmernými, oslňujúcimi miestnosťami a snažím sa zo všetkých síl odohnať spomienky, ktoré na mňa skáču z každej strany ako hladné opice.

Ale neprišla som sem osláviť jej odkaz? To znamená, že tomu musím čeliť. To viem nielen ja, ale aj zvyšné dve, a preto prichádzame napriek všetkej nenávisti a pochybnostiam a neobzeráme sa, čo je za nami. Dlížime to jej a sebe, musíme nejako strpieť naše opätovné stretnutie, aj všetkých tých, ktorí kedysi boli s nami a budú sa na nás dívať zo stien a vyberať si svoju daň. Aj preto prichádzame samy? Neviem, no predpokladám, že sme do Bruselu všetky tri pricestovali bez sprievodu – bez partnerov, detí, priateľov, ktorí by nám naše stretnutie mohli uľahčiť.

Zatiaľ som tu len ja. Ešte môžem utiecť. Nech ma pokojne všetci ohovárajú, že som zbabelá, čo na tom, ak je to moja jediná záchrana? Vtom mi pohľad zastane na menšej fotografii v jednoduchom ráme, ktorá visí pod fascinujúco tenkou žiarivkou. Prečo je táto fotografia osamelá na obrovskej stene, prečo je taká osirelá? Ostatné fotografie sú očividne umiestnené v sériách, no táto je výnimka, a čím bližšie k nej pristupujem, tým jasnejšia mi je jej funkcia – je to jediná fotografia, na ktorej je umelkyňa, ale nepochádza od nej. Ostatné, na ktorých je zobrazená, sú bez výnimky autoportréty, umelecky náročné, vyzývavé, neznesi-

telne obnažujúce snímky, ktoré vynášajú na povrch to, čo je hlboko ukryté v duši. Som si istá, že niekoľké z nich sú aj tu. Ale pri tejto malej fotografii nejde o umelecké dielo, a aj ako amatérska fotografia je skôr nevydarená, no má v sebe niečo, z čoho mi po chrbte prejde mráz a na okamih ma prinúti zadržať dych.

Sme na nej všetky štyri, zobrazuje verziu nás, z ktorej pochádzame, pôvod, vajíčko, z ktorého sme sa spoločne vyklúvali. Stojíme na prahu života, začiatku nášho priateľstva, ktoré nás bude toľko stáť, no ešte o tom nevieme, nepoznáme kartu, ktorú nám nadelil život, hra sa ešte nezačala, ešte smieme byť slobodné, ešte smieme všetko chcieť a všetko si želať.

Fotografia má slúžiť ako prológ k výstave, nemá žiadny chytľavý názov, je na nej napísané len miesto a rok vzniku: Tbilisi, 1987. Zastanem ako obarená, nedokážem sa pohnúť a hlavu mi začnú zaplavovať obrazy, nechávam sa strhnúť, nemá zmysel bojovať proti niečomu, čo sa rovná prírodnému živlu. Som bezmocná, odrazu som opäť dieťa, som opäť dievča, ktoré na mňa hľadá z tejto fotky. Čím dlhšie sa na malú čiernobielu fotografiu dívam, stojac celkom sama v majestátnej sále, tým istejšia som si, že ide presne o deň, keď sme sa vlámali do Botanickej záhrady, o zvláštny okamih, keď som po prvý raz v živote pocítila šťastie na dlaniach a v podkolení, pupku a na mihalniciach. Divím sa len, prečo vybrali pre symbolické otvorenie výstavy práve túto fotografiu. Anano je ako sestra umelkyne správkynou pozostalosti a súčasne poradkyňou výstavy, ako mi hrdo oznámila pred mesiacom do telefónu. Musela o tom rozhodnúť ona. Vedela, aký bol ten deň výnimočný? Vyrozprávala jej sestra všetko?

Rovnako zvláštne sa mi zdá, že fotografia, ako si teraz spomínam, vznikla v našej obývačke a spravil ju môj otec, ktorý nás nikdy nefotil a nanajvýš nás s bratom vzal na obligátnu návštevu fotografa. Z nejakého dôvodu nás však v ten deň zastihol všetky spolu u nás v kuchyni a postavil nás pred objektív. Ale nie pred matkinu nenávidenú Leicu, tá v tom čase ešte ležala v tmavej skrýši v jeho izbe, zrejme

išlo o starý Lubitel alebo babičkinu Smenu, v ktorej bol náhodou založený film. Na fotke je naša štvorica – v popoludnie, keď sme si po škole plánovali dobrodružstvo a zahĺbené do rozhovoru máme hlavy sklonené nad stolom, sme sústredené, niektoré z nás dokonca vystrašené, Dina naopak vo vytržení, pripravená na veľký výjazd, veľkú skúšku odvahy. Pohľad na nás musel otcovi pripadať taký zábavný, že považoval za nutné prerušiť milovanú prácu a zísť po fotoaparát.

Ira bola príliš rozumná, aby jej niečo také napadlo, Nene príliš opatrná, v škole celé vyučovanie presnívala – o slobode a všetkom, čo by mohla robiť, a predovšetkým o láske, prehnane romantickej, presladenej, skazenej filmami, o láske, z ktorej sa vám krúti hlava. Nič z toho som v sebe nemala a aj tak som sa striedavo zmietała medzi Dininou túžbou po slobode, Irinou rozvahou a Neniným snívaním, preto mi v tejto konštelácii bola už od začiatku prisúdená rola sprostredkovateľky, vyvažovateľky, akoby som mala udržiavať naše priateľstvo v rovnováhe.

Plán zosnovala Dina, hltáčka ohňa, ako som ju niekedy nazývala, ktorá väčšinu pokarhaní, každý trest, udelený od dospelých za to, že prekročila hranice, prijala so žmurknutím oka, akoby nič nedokázala brať vážne. Čo ju už len zaujímali napomenutia, rodičovské združenia, kde bola jej matka vystavovaná pohrdavým pohľadom ostatných rodičov a znášala hlboké povzdychy a krútenie hlavou triednej učiteľky? Tieto tresty pochádzali zo sveta, ktorý ľudí úhľadne a čistučko rozdeľoval na poslušných a rebelských, prešibaných a hlúpych, dobrých a zlých, prispôsobivých a narušených. V Dininom svete také kategórie neexistovali. V jej svete existovalo len napínavé a nudné, zaujímavé a nezaujímavé, vzrušujúce a obyčajné. Ak ju chcel človek skutočne potrestať, musel by sa riadiť jej kritériami a vymyslieť si niečo na mieru, ale našťastie sa jej svet zdal dospelým neprístupný, a tak jej nikto a nič nemohlo ublížiť. Domnievam sa, že Dina skončila školu s pomerne prijateľným vysvedčením iba vďaka súcitu riaditeľky s jej osamelou matkou.

Dininej zvedavosti neušlo nič, zvedavosť bola jej motor, kompas, ktorý neochvejne nasledovala. Všetko, čo podnietilo jej fantáziu, všetko, čo pôsobilo cudzo a príťažlivé, musela preskúmať a objaviť, každá hranica existovala len preto, aby ju prekročila, každá bariéra preto, aby ju prelomila. A sila, ktorú pri tom vyvinula, bola ako orkán, nedalo sa jej odolať, strhla nás so sebou rovnako ako veterná smršť v ďalekom Kansase uniesla Dorotku a Tota do krajiny Mančkinov – prekvapivo jedna z mála amerických kníh, ktorú u nás neoznačili za „kapitalistický šmejd“, a tak sme si ju mohli prečítať.

Najmenej obrnená proti jej orkánu som však bola ja. Bola som jej najvernejší sprievod, najoddanejšia družka. Nasledovala by som ju do všetkých jej čarovných krajín, šla za ňou až do krajiny Oz a ešte omnoho ďalej. Od nášho prvého stretnutia bola pre mňa neodolateľne príťažlivá, nakazila ma svojou zvedavosťou, bola som z nej chorá. Niežeby mi chýbala hnacia sila alebo nutkanie skúmať, niežeby som bola zvlášť poslušná a dobrá a aj fantáziu som mala úplne sviežu. Ale Dinine prieskumné cesty viedli oveľa ďalej, než som bola pripravená ísť ja sama.

Samozrejme, že vliezť do Botanickej záhrady bol tiež Dinin nápad.

Uháňali sme so smiechom cez tunel, svetlo z Dininej baterky sa epilepticky mihotalo v behu a naše tieňo tancovali zdeformovaný tanec na vlhkých betónových stenách. Tunel považovali tibilské deti za nevyhnutnú kulisu všetkých hrôzostrašných príbehov, postavili ho údajne v druhej svetovej vojne ako ochranný bunker, keď sa hovorilo, že fašisti dosiahli Elbrus. Tunel sa zdal byť nekonečný, ale naše holé nohy prekonali strach a ozveny našich hlasov nám odpovedali, povzbudzovali nás v úmysle, bolo dôležité nezastať, aby tma a desivé zvuky opäť neoživili strach. Nene bola vzrušená najviac, ohromená vlastnou trúfalosťou, jej prenikavý, výbušný, nákazlivý smiech sa šíril a akoby prebúdzał nekonečnú prázdnotu okolo nás k životu. Smiech nás odtiaľ unášal čoraz rýchlejšie, uvoľnenejšie a slobodnejšie, kým sme s dychčaním, spotené

a hrdé nedosiahli druhý koniec tunela a padli do náručie letnému dažďu.

Kvapky boli obrovské, v sekunde sme mali uniformy, zástery a vlasy premočené, ale bolo teplo a neprekážalo nám to, chránil nás nečakane horúci jún a naša odvaha. Nene sa zvalila na zem a lapala po dychu. Ira sa predklonila, rukami sa zaprela o kolená, ja som sa oprela o studený východ z tunela a nadychovala sa. No Dina nezastala, akoby jej nikdy nemohol dôjsť dych, akoby mala pľúca stvorené na nedosiahnuteľné rýchlosti a nekonečné cesty. Roztiahla ruky a vrhla sa do mora z dažďa, húštiny zelených rastlín, teplého vzduchu a spevu vodopádu, ktorý sme počuli už všetky.

„Poďte, už sme skoro tam, poďte už!“ kričala na nás a svetlom baterky putovala po našich tvárach.

„Počkaj, musím na chvíľu... iba na chvíľu musím...“ dychčala Nene a Ira krútila hlavou, akoby sa zase raz hnevala na pochabosť svojej kamarátky, ktorá sem prišla, ignorujúc všetky nebezpečenstvá.

Cieľ bol malý vodopád uprostred záhrady. Vodná nádrž bola pre skok zo skál akurát hlboká a cez deň bolo vídať chlapcov zo susedstva, ako šikovne predvádzajú saltá. Doteraz sme sa zakaždým len závistlivo prizerali, lebo pri návšteve Botanickej záhrady boli s nami buď učitelia, pretože to bola exkurzia, alebo nejaká spolupracovníčka z pokladne, ktorá ustavične dohliadala na to, aby sa nikto neodvážil spraviť niečo, čo by ju mohlo stáť pracovné miesto.

Keď sme opäť chytili dych, vybrali sme sa, teraz už skôr obozretne, k vodopádu, predierali sa skromným mesačným svetlom a husto zarastenou záhradou. Dážď nám stekal po tvári, vlasoch, šatách a taškách a pri každom kroku mal človek pocit, že za ním na zemi ostávajú mláčky. Pred nami sa stále rozsvetcovala a zhasínala Dinina baterka, každú chvíľu sme počuli jej nadšené výkriky, akoby nás musela ešte stále zväzdať, presviedčať, nech k nášmu cieľu skutočne spravíme niekoľko posledných krokov a neotočíme sa čelom vzad tesne pred ním.

Ira vzala za ruku Nene, ktorá odrazu pôsobila vyčerpane

a vystrašene, akoby ju náhle opustila všetka odvaha, sotva za sebou nechala tmavý tunel. Ako dve staršie dámy kráčali vedľa seba. Niečo na spôsobe, ako Ira ťahala Nene, sa ma nesmierne dotklo – ako na ňu dohliadala, dávala pozor na jej podlamujúce sa nohy, aby sa nepotkli, na jej nežné ruky, aby sa nepoškriabali na odstavajúcom konári, na malú, ružovú, pôvabnú postavu, pokožku jemnú ako bábätko, pod uniformou sa už črtajúce prsia; Ira a ja sme boli posledné s plochými hrudníkmi, zatiaľ čo Dina a Nene sa už začínali meniť: Dina ľahostajne a s pozoruhodnou nevšímavosťou, zato Nene s očividnou hrdosťou a veľkým radostným očakávaním toho, že sa stane ženou – s nádherným vrkočom farby pšenice, vodovými svetlomodrými očami, ktoré boli ešte vodovejšie pri každej predvídateľnej sentimentalite. Na chvíľu som zastala, dala im prednosť, aby som mohla lepšie obdivovať ich nedotknuteľnú nerozlučnosť.

Dosiahli sme čistinku, krovie nám otvorilo cestu na lúku posiatu pestrými kvetmi a po ľavej ruke sme už zočili malú nádrž, ktorú si rokmi pod sebou vytvoril vodopád, a počuli sme slabý šum, videli sme, ako sa voda valí nadol, a zastali sme ako prikované.

Obzrela som sa za Dinou, jej baterka a ruksak ležali na brehu a po nej nebolo ani stopy. Volala som na ňu, no šumenie vody môj hlas prehlušilo. Ira sa ku mne pripojila. Kričali sme a kričali, kým sme odrazu celkom zhora nezaučuli Dinin hlas. Dokázala to a napriek dažďu a tme sa vyšplhala na skaly. Stála nad vodopádom, akoby ho dobyla, akoby bola teraz ona uznávanou vládkyňou tohto miesta.

„Ako sa tam len dostala?“ vykĺzlo Nene a Ira vefavravne pokrútila hlavou. Pozrela som sa hore na Dinu a bola som úplne pokojná, lebo som vedela, že keď to zvládla ona, zvládnem to aj ja, dovedla nás k cieľu a dokým som ju mala vo svojej blízkosti, nemusela som sa báť.

„Do toho, poďte hore!“ hulákala do noci a ja som si strhla premočené šaty, do nitky mokré ponožky a topánky. V bielych bavlnených spodných nohavičkách s nápisom „Piatok“, ktoré mi otec priniesol ako „týždňové balenie“ z jednej z kongresových ciest do Varšavy, Prahy alebo So-

fie, som zodvihla baterku, ktorá svetlo nezmyselne smerovala pred seba, a strčila ju do ruky Ire. Poprosila som ju, aby mi posvietila na cestu, a pustila som sa dobýjať skaly – v smiešnych nohavičkách, ktoré som si nikdy neobliekla v správny deň týždňa.

Nohy ma boleli, malé skaly sa mi zarezávali do piet, ale pred očami som mala iba Dinine rozpažené ruky, ako stojí hore a čaká na mňa. Razila som si cestu, pridržiavala sa konárov a skalných výčnelkov, dvíhala sa. Niekoľkokrát som sa zošmykla, srdce sa mi rozbúchalo, no rýchlo som sa zase pozviechala a skúšala to ďalej. Svetlo z baterky len sporadicky osvetlilo miesta, kde som stupila, a cítila som Irine a Nenine ustarostené pohľady, ale snažila som sa, aby výstup pôsobil ľahko. Potom som uvidela Dininu ruku a radostne ju chytila. Vytiahla ma hore a už som stála vedľa nej. Medzitým si vyzliekla uniformu a topánky a so smiechom ich hodila dolu.

„Si pripravená?“ opýtala sa ma a zovrela mi ruku ešte o čosi pevnejšie. Vzpriamila som sa, stáli sme bok po boku – malé odstavajúce prsia s takmer bezfarebnými bradavkami pôsobili na jej tele, ktoré mi bolo dôverne známe, ako cudzie telesá. Prikývla som a podišla o krok dopredu. Nedívala som sa nadol. Dívala som sa hore. Obloha bola čierna, ale rozpoznala som Veľký voz, o ktorom mi otec rád rozprával príbehy. Zdalo sa, že s naším plánom blahosklonne súhlasí. Potiahla som Dinu za ruku, špičkami nôh sme ďalej tápali po nerovnej pôde smerom vpred, nahli sa dopredu, ešte raz sa na seba pozreli, mocnejšie zovrelí ruky a vyskočili do výšky, aby sme po chvíli padali nadol.

Zlaknem sa, niekto mi poklepe po pleci. Ani len kroky som nepočula. Akoby ma vytrhli z hlbokého spánku. Dívam sa na fotografiu pred sebou, potrebujem pár sekúnd, aby som si usporiadala myšlienky a spomienky: Poobedie pred naším skokom do vodopádu. Pred mojím skokom do slobody. Do toho prelúdiu.

„Neverím vlastným očiam... Prišla si!“

Anano mi padne okolo krku a ja vôbec neviem, v akej